

Сендік І. Е.

курсант 4-го курсу факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Національної поліції України,
Донецький державний університет внутрішніх справ

Пекарський С. П.

к. ю. н., доцент,
доцент кафедри оперативно-розшукової
діяльності та інформаційної безпеки,
Донецький державний університет внутрішніх справ

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ГЕНОМНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЛЮДИНИ В РОЗШУКОВІЙ РОБОТІ

В умовах повномасштабної агресії росії проти України актуалізувалися питання діяльності підрозділів Національної поліції щодо розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. Правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, правове регулювання суспільних відносин, пов'язаних із набуттям правового статусу осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, облік, розшук та соціальний захист таких осіб і членів їхніх сімей визначає Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» від 12 липня 2018 року № 2505-VIII [1]. Відповідно особливими обставинами, згідно положень даного законодавчого акту вважаються: збройний конфлікт, воєнні дії, тимчасова окупація частини території України, надзвичайні ситуації природного чи техногенного характеру [1].

Для єдиного розуміння сутності розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин зазначимо терміни, які визначені законодавчим актом:

- ідентифікація тіл (останків) померлих (загиблих) осіб – комплекс експертних (лабораторних) дослідницьких заходів, спрямованих на достовірне встановлення особистості невпізаного тіла;
- інформація, що може сприяти розшуку особи, зниклої безвісти за особливих обставин, – будь-які відомості та/або дані про особу, зниклу безвісти, що можуть сприяти визначенню її місцеперебування, ідентифікації невпізаних останків, визначенню місця поховання або місцезнаходження останків померлої особи;
- медична ідентифікація тіл (останків) померлих (загиблих) осіб – процес та результат визначення належності останків конкретній особі шляхом порівняння відомої інформації про особу, зниклу безвісти (прижиттєвої інформації), та інформації, отриманої за результатами дослідження мертвого тіла (посмертної інформації);

- невідомі останки померлої особи – останки людини (тіло або частини тіла), належність яких конкретній особі не може бути встановлена без проведення додаткових заходів для ідентифікації;

- особа, зникла безвісти, – фізична особа, стосовно якої немає відомостей про її місцезнаходження на момент подання заявником заяви про її розшук;

- особа, зникла безвісти за особливих обставин, – особа, зникла безвісти у зв'язку із збройним конфліктом, воєнними діями, тимчасовою окупацією частини території України, надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру;

- посмертна інформація – обставини смерті (зникнення), фізичні дані, дані медичної історії, особисті прикмети, стоматологічні дані, антропологічні дані та генетичний профіль [1].

Проведений нами аналіз зазначеного законодавчого акту дозволяє нам дійти висновку про те, що даний закон ефективно регулює реєстрацію факту зникнення та статус особи. Але, на нашу думку, недоліком є те, що практично не визначені процедурні інструменти для проведення ідентифікації. Зокрема, не визначені повноваження жодному органу на відбір біологічних зразків у родичів для ДНК-експертизи. Тобто, чинний Закон визначає завдання (пошук), але не надає жодного практичного інструменту (механізму ДНК-ідентифікації).

Відповідно, відносини у сфері відбору та дослідження біологічного матеріалу, обробки геномної інформації людини, ведення Електронного реєстру геномної інформації людини, що здійснюється з метою державної реєстрації геномної інформації людини в Україні регулює Закон України «Про державну реєстрацію геномної інформації людини» від 9 липня 2022 року № 2391-ІХ [2].

Згідно положень Закону України «Про державну реєстрацію геномної інформації людини» державна реєстрація геномної інформації проводиться з метою:

- 1) ідентифікації осіб, які вчинили кримінальне правопорушення;
- 2) розшуку осіб, зниклих безвісти;
- 3) ідентифікації невідомих трупів людей, їх останків та частин тіла людини;

- 4) ідентифікації осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе [2, ст. 4].

На нашу думку, ключовим для даного дослідження є те, що цей Закон чітко визначає підстави для внесення геномної інформації до бази. Окрім обов'язкової реєстрації (злочинці та невідомі тіла), він передбачає й добровільну. Однак, Закон знову ж таки є обліковим – він регулює базу даних, але не процедуру потрапляння зразка до цієї бази від родичів зниклого безвісти. Він констатує, що експертна установа вносить дані, отримані внаслідок експертизи, яка, своєю чергою, призначається уповноваженою особою.

Тобто, на тепер родичі особи, яка безвісти зникла не мають швидкого та доступного гуманітарного сервісу (можливість здати ДНК для пошуку родича), держава їх змушує звертатися до поліції і набувати статусу потерпілого у кримінальному провадженні, згідно положень Кримінального процесуального кодексу України [3]. Створено три окремі сутності: завдання, базу даних та інструмент, але проблема в тому, що єдиний інструмент замкнений у кримінальному провадженні, що й формує головну колізію.

Отже, визначені нами проблемні питання правового регулювання використання геномної інформації людини в розшуковій роботі є дискусійними та потребують додаткового обговорення. Вирішення даного питання усуне зайві бюрократичні перепони та сприятиме якості та ефективності розшуку осіб, зниклих безвісти, а також встановленню особи невпізнаних трупів тощо.

Список літератури

1. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин: Закон України від 12 липня 2018 року № 2505-VIII. Дата оновлення: 4 липня 2025 року. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-19#Text>.
2. Про державну реєстрацію геномної інформації людини: Закон України від 9 липня 2022 року № 2391-IX. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2391-20#Text>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI Дата оновлення: 9 серпня 2024 року. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.